

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

DĚDICKÉ PRÁVO II.

Zápatí prezentace

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

DĚDICOVÉ A DŮSLEDKY NABYTÍ POZŮSTALOSTI

Zápatí prezentace

DĚDICOVÉ

- HEREDES DOMESTICI
- Členové domácnosti zůstavitele
- Musí se ujmout pozůstalosti /nezávisí na jejich vůli/ + ujímají se k okamžiku smrti zůstavitele
- DĚLÍ SE NA:
 - HEREDES SUI ET NECESSARII
 - Osoby bezprostředně podřízené moci PF, jeho smrtí se stanou „sui“
 - Dědí buď intestátně, nebo testamentárně
 - Mohou požádat o abstinenci
 - HEREDES NECESSARII
 - Dědí jen na základě testamentu
 - Typicky propuštěný otrok
- HEREDES EXTRAENI /VOLUNTARII/
- Vnější dědicové, dědicové mimo rodinu
- Chopení se dědictví závisí na jejich vůli /proto voluntarii/
- Jsou dědici od okamžiku, kdy se dědictví chopí

NABYTÍ POZŮSTALOSTI

DELACE - povolání k pozůstalosti

- Okamžikem smrti zůstavitele / popř. splněním odkládací podmínky/
 - Jen *heredes sui et necessarii* a *heredes necessarii* - ipso iure - ze samotné povahy práva /tedy i proti své vůli/
 - Důvod: jsou v agnátské moci, předpokládá se, že již za života měli na chodu domácnosti a udržování majetku nějaký podíl
- Transmissio hereditatis
 - Převod pozůstalosti v zásadě nemožný x připouští zejména poklasické právo
 - Typický případ - dědic zemře po smrti zůstavitele, ale dříve, než se stihl sám vyjádřit, zda dědictví přijme či nikoliv

ADICE - nastoupení do pozůstalosti

- Domácí dědicové - de facto splývá s delací
- Ostatní - dědí právě až v okamžiku adice - tj. přijetí
 - Pozůstalost je v mezičase hereditas iacens
- Způsoby přijetí:
 - **Cretio** - slavnostní formální způsob spočívající v pronesení formule - zrušeno 407. n.l.
 - lhůta: obvykle 100 dnů pro dědice, 50 pro substituta /stanoveno většinou v závěti/
 - **Gestio pro herede** - mlčky učiněné přijetí dědictví tak, že se osoba chová jako dědic
 - Lhůta: odvozovaná z cretio, Justinian zavedl možnost požádat o 9 měsíců na rozmyšlenou, při nevyjádření se v této lhůtě se bralo, jako že dědictví přijal

Následky nabytí

- Dědic vstupuje na místo zůstavitele
- Přechází na něj zůstavitelova práva a povinnosti, aktiva i pasiva
- Nepřechází pouze:
 - Veřejnoprávní vztahy (úřady)
 - Rodinné vztahy (manželská moc, otcovská moc)
 - Věcná práva osobní povahy (např. usufructus, usus)
 - Závazky osobní povahy (např. societas, mandatum, locatio conductio operarum, delikty)

ODPOVĚDNOST ZA DLUHY I.

- Univerzální sukcese - za dluhy se odpovídá v plné výši, při konkurzu hrozí infamie
- JAK SE VYHNOUT:
- Učinit dědicem propuštěného otroka
 - Je necessarii - musí se dědictví ujmout a nemá nárok na beneficium abstinendi x později je chráněn, že jeho „vlastní“ majetek mu zůstane zachován
- Mandatum
 - příkaz věřitelů dědici, aby se ujal dědictví - sice odpovídá i svým majetkem x cokoliv by dal nad hodnotu dědictví, musí mu být na základě mandátní smlouvy proplaceno
- VÝJIMKY:
- Beneficium abstinendi
 - praetor umožnil dědicům sui et necessarii, pokud se nevmísí do dědictví, aby proti nim nebyly poskytovány žaloby věřitelů zůstavitele (x jsou dědici - iura sepulchrum a spol trvají)
 - V případě potřeby pak byla dražba provedena praetorem (dědice nestihne infamie)
- Minus viginti quinque anis
 - Může, pokud se z nezkušenosti ujal předlužené pozůstalosti, žádat restitutio in integrum

ODPOVĚDNOST ZA DLUHY II.

■ Separatio bonorum

- **Věřitel** může požádat, aby pozůstalost byla oddělena od majetku dědice a aby jeho pohledávky byly uhrazovány z pozůstalosti. Jejím vyčerpáním už ale nemá nárok na uhrazení případného zbývajících dluhu z majetku dědice.
- Justinián - uznal i nárok na úhradu z majetku dědice x přednost měli věřitelé dědice

■ Beneficium inventarii

- Gordián III. pro vojáky, Justinián pro všechny
- Pokud požádá **dědic** o beneficium, tak odpovídá jen **předměty** z dědictví + každý dědic odpovídá jen **svým podílem**
- Lhůty: 30 dní od okamžiku delace a 60 dní od tohoto okamžiku /1 rok, pokud žil dědic daleko/, lhůta prekluzivní (uplynutím nárok zaniká)
- Soupis činěn písařem a za přítomnosti svědků /další dědicové, odkazovníci,.../

■ DNES :

- Dluhy přechází na dědice - §1701 NOZ
- Odloučení pozůstalosti - § 1709 an. NOZ
- Výhrada soupisu je v §§ 1674 an. NOZ x odpovídá se **do hodnoty** dědictví a **solidárně**

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

OCHRANA - ŽALOBY V DĚDICKÉM PRÁVU

OCHRANA CIVILNÍHO DĚDICE

Řádná

- Příslušný soud: centumvirální soud
- Hereditas petitio
 - Obecná žaloba chrání nároky dědiců, směřuje na vydání celé pozůstalosti
 - Aktivně legitimován: civilní dědic
 - Pasivně legitimován: kdo drží jako dědic (pro herede), kdo drží věc, která je součástí pozůstalosti, nebo kdo takovouto věc zlomyslně zcizil - odpovídá i za vis maior (SC Iuventianum)
- Querella inofficiosi testamenti
 - Ochrana nepominutelných dědiců
 - Není možno použít, pokud uznal dědice či s ním uzavřel smír, je také časově omezena na pět let

Mimořádná

- Interdictum quam hereditatem
 - Pokud se někdo odmítá účastnit na procesu
 - Směřuje na vydání věcí tvořících pozůstalost

OCHRANA PRAETORSKÉHO DĚDICE

Řádná

- **Actiones utilis (k hereditas petitio)**
 - Poskytují se držiteli pozůstalosti, případně i proti němu na vymožení pohledávek
- **Actio Publiciana**
- **Hereditas petitio possessoria**
 - Justiniánská žaloba odvozená z civilní žaloby pro praetorského dědice

Mimořádná

- **Interdictum Quorum bonorum**
 - Slouží k vydání hmotných věcí tvořících pozůstalost
 - Musí uposlechnout i civilní dědic (x pokud je bonorum possessor sine re, tak může žádat zpět pomocí hereditas petitio)

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

SINGULÁRNÍ SUKCESE V ŘÍMSKÉM PRÁVU

HERES EX RE CERTA

- Ustanovení dědice k části majetku, ke konkrétní věci
- Odporuje univerzální sukcesi - JE NEPLATNÉ
- Jurisprudence
 - Pokud byl ustanoven jediný dědic, ale ke konkrétní věci, bere se jako ustanovení dědice k celému majetku
 - Později se chápe jako praelegat - odkaz, jehož se má daná osoba přednostně chopit

ODKAZY

- Zůstavitel přikazuje dědici, aby v případě jeho smrti vydal nějaké osobě nějakou konkrétní věc, nebo soubor věcí - singulární sukcese
- Předpokladem singulární sukcese je proběhnutí sukcese univerzální
- Jde tedy o sukcesi po dědici /jen výjimečně přímo po zůstaviteli/
- Druhy:
- LEGATUM
 - LEGATUM PER VINDICATIONEM
 - LEGATUM PER PRAECEPTIONEM
 - LEGATUM PER DAMNATIONEM
 - LEGATUM SINENDI MODO
- FIDEICOMMISSUM
 - FIDEICOMMISSUM HEREDITATIS
 - CODICILLI
- Za Justiniána dochází ke splynutí legátu a fideikomisu, posuzuje se to, co je pro odkazovníka nejlepší

LEGATUM - odkaz dle IUS CIVILE

- Zůstavitel /defunctus/ přikazuje dědici /oneratus - obtížený/, aby předal nějaké osobě nějakou věc z pozůstalosti /legatarius - legatář/
- Je to vztah podobný závěti:
 - Je postaven na formálnosti /někdy i více, než testament/
 - Je možno zřídit pod podmínkou (i rozvazovací)
 - Je možno stanovit substituta
 - Osoba s pasivní testamentární způsobilostí
- Obtížený je pouze dědic (původně jen testamentární)
- Forma:
 - Rozkazovací + latinský jazyk (formule se lišily dle druhu legátu)
 - Nesmí převyšovat to, co dědic nabude
- Při nesplnění je dědic žalovatelný

Druhy legátů

■ Legatum per vindicationem

- Převádí se jím kviritské vlastnictví (věc musí být v KV v okamžiku pořízení a nepřetržitě až do smrti zůstavitele)
- Věcněprávní nárok - věc se okamžikem přijetí dědictví stává vlastnictvím legatáře
- Ochrana: rei vindicatio, vindicatio usufructus

■ Legatum per damnationem

- Předmět odkazu zní na dare, facere
- Zakládá obligační nárok na věc - je možno odkázat i věc cizí (dědic musí věc koupit, nebo vyplatit hodnotu)
- Ochrana: actio ex testamento
- Později se stává nejuniverzálnějším

■ Legatum sinendi modo

- Dědic má povinnost něco strpět, nejčastěji chopení se nějaké věci z pozůstalosti, nemůže být předmětem věc osoby třetí
- Obligační nárok

■ Legatum per praeceptionem

- Přednostně se chopit nějaké věci - mělo by svědčit jen někomu z dědiců
- Věcněprávní nárok

Omezení odkazů

- Regula Catonia - platnost odkazu se posuzuje jakoby zůstavitel zemřel v okamžiku, kdy byl odkaz pořízen (tj. je-li odkaz v okamžiku pořízení neplatný, následné odpadnutí důvodu neplatnosti nemá na neplatnost vliv (x neplatí v moderním právu - NOZ nezná)
- Lex Furia testamentaria (cca 200 Př. Kr.)
 - Odkaz nesmí převyšovat hodnotu 1000 assů - výjimkou manželé a příbuzní do 6. stupně včetně
- Lex Voconia testamentaria (cca 196 Př. Kr.)
 - Výše odkazu nesmí převýšit hodnotu, kterou obdrží dědic ze závěti
- Lex Falcidia de legatis (40 př. Kr.)
 - Dědicům musí zůstat alespoň $\frac{1}{4}$ jejich čistého dílu /tedy bez pasiv/ - tzv. falcidiánská kvarta
 - Pokud odkaz přesáhne tuto hranici, dojde k jeho poměrnému krácení
 - Ovlivnila výši podílu nepominutelných dědiců, rozšířila se i na fideikomis
 - Obsahuje ji i NOZ (ABGB neznalo)

FIDEICOMMISSUM

- Jednostranná dispozice mortis causa, kterou zůstavitel projeví nějaké přání nebo doporučení, aby měla nějaká jiná osoba (fideicommissarius) prospěch
- Naprosto neformální odkaz, původně jen přání, které zůstavitel projevil, zakládá singulární sukcesi
- Výhody: možno použít tam, kde formální náležitosti brání legátu /nejisté osoby, nezpůsobilé osoby, není nijak omezena výše, může být učiněn nezávisle na testamentu, později může být uložen i k tíži fisku/
- Nevýhoda: není vynutitelné právem - pouze morálně skrze tzv. consortium amicorum (přátelé zemřelého mohou vyvíjet morální tlak na dědice, aby přání poslechl)
- Cognitio extra ordinem - císař Augustus umožnil žalovatelnost, později speciální úředník: praetor fideicommissarius
- Postupně se stupňují formální požadavky a omezení (SC Pegasianum - falciidiánská kvarta i na fideikomisy), dochází ke sblížování s legáty
- Za Justiniána de facto splynutí obou druhů odkazů

FIDEICOMMISSUM HEREDITATIS

- Tzv. univerzální fideikomis
- Fideikomisem je odkázána celá pozůstalost - jen aktiva - dluhy a pohledávky jsou na dědici - bylo zvykem si nechat stipulovat, že je odkazovník za něj zaplatí
- Týká se jen majetku - iura sepulchrum a spol. jsou dále dědicova
- Cílem bylo obejít zásadu „semel heres, semper heres“ - odkazovníka je možno stanovit i pod rezolutivní podmínkou
- SC Trebelianum /56 n.l./ - jakmile dojde k předání, tak se fideikomisáři /ale i proti fideikomisáři/ propouští podobné žaloby, jako vůči dědici /actiones utilis/
- SC Pegasianum /asi 74 n.l./ - vztažení falciánské kvarty, fideikomisář má žalobu na vydání celé pozůstalosti - zesložitění situace, rozhodovalo, zda by odkaz přesáhl nebo nepřesáhl falciánskou kvartu a podle toho buď byly rovnou actiones utilis a nebo se opět muselo využít stipulací
- Justinián - návrat k SC Trebelianu s „fikcí“, že limit falciánské kvarty byl jeho součástí
- Dnes je již tento fideikomisář také dědicem, viz institut svěřenského náhradnictví v ABGB, dnes svěřenské nástupnictví

FIDEICOMMISSUM FAMILIAE RELICTUM

- Fideikomisem může být stanoveno, že určitá věc musí zůstat v rodině (být předána jinému členu rodiny - např. vždy prvorozenému synovi), de facto je tento fideikomis nezcizitelný
- Důvod: možno odkázat i osobám, které jsou incertae
- Později omezováno:
 - Hadrián - nemožnost ve prospěch osob, jež jsou incertae
 - Justinián - končí ve čtvrtém pokolení (pak volný statek)
- Středověk a současnost:
 - (tzv. šlechtický) fideikomis = „svěřenství“ bylo v ABGB /zrušeno zákonem z r. 1924/
 - NOZ: svěření dle ABGB neobnoveno, místo toho svěřenské fondy dle anglosaské úpravy /převzato z Code Quebec/, které plní stejný účel
 - Na rozdíl od ŘP neomezeno časově (omezení je jen u svěřenského nástupnictví)

CODICILLUS - DOVĚTEK

- Původně druh fideikomisu - fideikomis dopisem
 - Nabyl velkého rozšíření a stál i u zrodu vymahatelnosti fideikomisů /Inst. Just. 2.25pr./
 - Bylo možno ustanovit jakékoliv ustanovení, vyjma ustanovení dědice - ale i to bylo možné, pokud existoval testament, který odkazoval na osobu v kodicilu /tzv. mystický testament/; výhoda - postačovalo 5 svědků /testament 7-8/
- Druhy
 - Testamentární potvrzený - je možno učinit legátum, dokonce i mystický testament
 - Testamentární nepotvrzený - existuje vedle testamentu, ale testament se o něm nezmiňuje (omezení - možno činit jen fideikomisy, ale ne legáty...)
 - Intestátní - existuje, aniž by přitom existoval testament
- Kodiciální klauzule - pokud by závěť nesplňovala náležitosti závěti, ale stačilo by to na kodicil, měla tato klauzule zapříčinit, aby byla považována alespoň za kodicil
- **Kodicil - dovětek** - dnes je chápán jen jako pouhý doplněk posledního pořízení, pokud by totiž měl ustanovit něco, co je možno jen testamentem, musel by splňovat formální náležitosti testamentu (§ 1498 NOZ)

DONATIO MORTIS CAUSA

- Darování pro případ smrti
- Dvojstranný právní úkon, jímž jedna osoba dává druhé nějakou věc, druhá osoba si jí smí ponechat, pokud ona první osoba určitou situaci (např. ztroskotání lodě) nepřežije
- Pozor:
- Je to dvojstranný úkon inter vivos /druh darovací smlouvy - donatio/
- Není možno jednostranně odstoupit /umožnil až Justinián/

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

DĚKUJI ZA POZORNOST
-
SMĚJTE SE

JUDR. Pavel Salák jr. , Ph.D.

Zápatí prezentace